

Política (18.03.2003)

La història escrita neix a Egipte i Messopotàmia, països d'una fèrtil agricultura. Una monarquia teocràtica governava amb mà de ferro un poble analfabet. Ningú no gosava discutir el poder diví del monarca i les lleis que la divinitat inspira. Per manca de maquinària els grans estats recorrien a l'esclavatge com a font d'energia barata.

Grècia, cap al segle VII aC, evoluciona ràpidament des de la monarquia religiosa a la democràcia. Política és l'art de governar la «polis», que és com els antics grecs denominaven la ciutat-estat. Els filòsofs confiaven el govern de la «polis» als millors ciutadans, els «aristoi». Els aristòcrates, en principi, tenien una preparació intel·lectual i una riquesa que els permetia actuar amb eficàcia i de forma no retribuïda, però, a la pràctica, l'oligarquia mirava més pels seus interessos que pel bé comú. Les lleis de Dracon eren dures contra els que no podien pagar els deutes: els deutors esdevenien esclaus dels creditors. Cap al segle VI aC, algunes «polis» canviaren l'oligarquia per la tirania. El tirà usurpa el poder per fer obres en benefici de la comunitat, però acaba desvirtuant els bons propòsits i governant de forma despòtica, és a dir, tirànica. Hom atribueix a l'atenenc Clístenes la instauració de la democràcia amb dues assemblees de ciutadans, la Bulé i l'Ecclèssia. El president Pericles va governar una Atenes pròspera. L'art mesurat del Partenó, ornat per les harmonioses formes escultòriques de Fídies, en donen testimoni. La fama de Pericles li costarà ser objecte de calúmnies i enveges, cosa molt freqüent en els humans. Esparta i altres ciutats li declaren la guerra. El resultat del conflicte armat –guerres del Peloponès– duu la decadència, de la qual s'aprofiten Alexandre de Macedònia i els seus generals, que imposen la dictadura. Roma, finalment, incorporarà Grècia al seu imperi, l'any 146 aC. Els romans es revelaren com uns mestres en l'art de governar un vast imperi. D'ells prové el nom de república –res publica–, com a sinònim de política. En moments d'anarquia confiaven a un general (dictador) el restabliment de l'ordre. El seu manament durava un màxim de mig any, no fos que li agafés gust a governar sense control del Senat. Però els generals se sentien temptats al govern personal. L'ambició de poder els menarà a enfrontar-se en guerres civils que enfonsen l'imperi. La legislació romana fou un model pel qual encara es regeixen els estats moderns.

L'oligarquia feudal s'implanta com el millor sistema de governar una Europa força empobrida i amenaçada per invasions armades. El castell és el símbol de l'època. La recuperació demogràfica i econòmica durant la baixa edat mitjana permetrà evolucionar del feudalisme a la monarquia autoritària, com la que encarnen els Reis Catòlics. El seu poder està dèbilment controlat per un Parlament, representat pels tres estaments socials: el burgès, l'eclesiàstic i el noble; aquests dos, gaudien de nombrosos privilegis tot i que tan sols representaven un 5% de la població. La monarquia absoluta eclipsa el poder del Parlament fins que les revolucions burgeses maten els monarques Carles I d'Anglaterra (1648) i Lluís XVI de França (1793) per donar pas al règim liberal de la monarquia parlamentària. Les lleis constitucionals són més justes, però no permeten al gruix de la població participar de la política. El dret de la propietat era sagrat. Víctor Hugo denuncia a *Els miserables* que pel fet de robar un pa un pobre podia patir penes horribles. Contra la injustícia social s'aixequen els apòstols dels pobres: Marx, Engels i Bakunin, que prediquen la doctrina comunista, igualadora de la riquesa. L'esclavatge fou abolit quan la revolució industrial posà maquinària al mercat laboral. Les jornades esgotadores de treball, tant de dones com d'infants, es reduïren i regularen. El sindicalisme de les masses proletàries aconseguirà aquestes i altres notables millores

socials i el dret al sufragi universal. La II República espanyola el concedirà a les dones, així com estatuts d'autonomia, la separació d'Església i Estat, la reducció de la despesa militar i l'augment de l'ensenyament públic. El triomf d'una revolució comunista a Rússia (1917) i el clima de convulsió social que sorgeix de la depressió econòmica de la postguerra i del crac de 1929, expliquen la implantació de règims totalitaris en el període d'entreguerres. Al principi són vists amb bons ulls per les democràcies burgeses, ja que representaven un fre al comunisme. Però la convivència dels tres sistemes polítics –democràcia, dictadura burgesa i dictadura del proletariat– no fou possible. De forma violenta o pacífica s'han liquidat les dictadures de la vella Europa, els imperis colonials i les monarquies. Els pocs monarques que hi resten han quedat relegats a figures decoratives, peces de museu.

L'ensenyament s'ha fet obligatori i gratuït. És del tot evident que el funcionament del sistema democràtic depèn de la qualitat humana dels ciutadans. Aquests han de saber triar els millors gestors de la cosa pública. Han de poder corregir els defectes que propicien els abusos de poder i castigar durament els infractors. Cada ciutadà gaudeix de llibertat tant per denunciar una injustícia com per millorar l'exercici polític amb el seu dret a votar o de ser votat. Però cadella el desencís quan hom veu que els polítics, just han sortit elegits, la primera mesura que adopten per consens unànime és augmentar-se el sou a la seva conveniència mentre a ell li tenen congelat el seu, de funcionari, o limitat l'augment salarial al cost de la vida. Es desmoralitza quan observa a babord i a «Estríbor» corrupcions urbanístiques; el partidisme pervers, egoista i venjatiu de l'oposició, que tira per terra o entorpeix projectes que beneficiaran el poble, o quan comprova que el partit elegit per majoria absoluta adopta decisions tan transcendents com declarar una guerra, tot i saber que traeix la voluntat dels electors. Avui, el món s'ha tornat petit. Els poders fàctics els tenen les empreses multinacionals i els seus *lobbies* de pressió política. Són els que determinen quan els convé enderrocar un règim, democràtic com el de Salvador Allende (1973) o dictatorial com el Saddam Hussein. Són els que no volen limitar la contaminació, ser jutjats per un tribunal internacional o sotmetre's als acords de l'ONU. No han bastat sis mil anys d'evolució històrica per veure implantat un règim polític que garanteixi el ple exercici dels drets humans.

Només un paísos privilegiats s'hi apropen. Aconseguirem algun dia un món feliç?